

Palmebladet

Nr. 1 2025 Medlemsblad for Botanisk hages Venner

Gartnerne laget nye fuglekasser

Side 4

**Abba, ugress og en
begeistret butikksjef**

Side 10 – 11

Botanisk hages rolle rundt 1814

Side 12 – 13

Det sjarmerende hjertetreet

Side 17

SMITHS PALME

Bladet har fått sitt navn til minne om den legendariske kanaripalmen som vokste i Palmehuset til mars 2000. Palmen, en *Phoenix canariensis*, stammet fra et frø samlet på Kanariøyene av Botanisk hages første bestyrer, Christen Smith, i 1815. Tegningen er laget av botaniker Kaarina Aas.

Palmebladet

Medlemsblad for
Botanisk hages Venner

ISSN 1503-4593
Utgave nr. 1 i 2025
Nr 45 siden starten i 2003
Redaksjonen avsluttet 3. mars 2025

Redaktør

Dag Inge Danielsen

Redaksjonskomité

Charlie Haug
Trine Nervum
Anneleen Kool, Botanisk hage

Stofftips og bidrag sendes

daginge@infoidag.no

Grafisk produksjon

BRANDstasjonen AS

Trykking

Fladby grafiske rådgivning AS

Forsidebilde

Lønnetrær i blomst ved Tøyen hovedgård
30. april 2023. Foto: Dag Inge Danielsen

Støtt oss gjennom Grasrotandelen

Registrer deg på
norsk-tipping.no

Venneforeningens logo. En skjematisk tegning av frueskoarten *Cypripedium x ventricosum*, som kom som en gave fra Mandsjurja til Botanisk hage i 1937.

Gleden ved å dyrke

Kjære medlem!

2025 blir et spennende år for oss i venneforeningen. Vi er så heldige å ha mange entusiastiske medlemmer som ikke er redd for å ta i et tak. Styret har fått et nytt medlem, Christiane Morrison.

Vi er i gang med det nye året, og de første plantene har allerede tittet frem i drivhuset vårt. Det er ikke lenge til drivhuset vil bugne av flotte planter. Også våre flinke guider er klar for en ny sesong. De har fått nye vester og stemmeforsterkere.

Vi lever i en tid med mye oppmerksomhet rundt temaer som selvforsyning, matsikkerhet og beredskap. Stadig flere blir opptatt av å dyrke matplanter og kryddervekster. Dette er noe vi merker tydelig på vårt årlige Plantemarked i Botanisk hage, der det er rift om urter og nyttevekster.

I denne utgaven av Palmebladet vier vi oppmerksomhet til Botanisk hages tidligste historie. Da hagen ble etablert i 1814, var det nødsår i Norge som følge av Napoleonskrigene. Folk sultet og blandet bark i melet for å få mer brød. Dette var noe av bakgrunnen for at dyrkingsforsøk på mat- og medisinsplanter sto sentralt den første tiden i Botanisk hage. Ressurser ble brukt til å lete etter kornestatninger. Og det er talende at hagens første leder, Christen Smith, hadde tittelen professor i botanikk og statsøkonomi.

Dagens formidlere på Naturhistorisk museum har derfor en lang tradisjon å lene seg på når de i år planlegger en grønnsakhage for å lære skolebarn hvordan vi kan dyrke vår egen mat. Og vi håper at folk i alle aldre benytter anledningen til å skaffe seg planter av høy kvalitet når Botanisk hages Venner arrangerer Plantemarkedet søndag 25. mai. Velkommen!

Charlie Haug, styreleder

Om Botanisk hages Venner

Botanisk hages Venner | UiO Naturhistorisk museum | PB 1172 Blindern | 0318 Oslo
Organisasjonsnummer 985 006 539

Botanisk hages Venner, stiftet i 1986, har som formål å fremme kjennskap til og interesse for Botanisk hage på Tøyen i Oslo, og å styrke og støtte hagens aktiviteter. Det kan skje gjennom de midler foreningen skaffer til veie og gjennom medlemmenes aktive innsats for hagen.

GRATIS MUSEUMSINNGANG OG ANDRE MEDLEMSFORDELER

For å få kvittering for betalt medlemskap sender du en SMS med ordene BOTANISK MEDLEM til 2030.

- Du støtter Botanisk hage gjennom medlemskontingenten og bidrar til at hagen kan utvikle seg videre til glede for skoleelever, studenter, forskere og publikum.
- Du mottar medlemsbladet Palmebladet, med nyheter og informasjon om Botanisk hage, vekstene og aktivitetene der.
- Du får tilbud om å delta på hyggelig årsmøte, spesialomvisninger og andre arrangementer i hagen eller med tilknytning til hagen.
- Du og inntil tre gjester får gratis inngang på Naturhistorisk museum (geologiske og zoologiske utstillinger, Klimahuset) ved å vise kvittering for betalt medlemskap. Medlemskapet er personlig.
- Du får 10 prosent rabatt på alle varer i museumsbutikken ved å vise kvittering for betalt medlemskap.

HVA KOSTER MEDLEMSKAPET?

Medlemskontingenten er kr 300 for enkeltmedlemmer og kr 600 for firmaer/organisasjoner. Vil du gi en gave i tillegg til kontingenten, må betalingen merkes med «gave».

HENVENDELSER

Forespørsler av generell karakter: info@botaniskhagesvenner.no
Inn- og utmelding, adresseendring: medlem@botaniskhagesvenner.no

Bankkonto for medlemskontingent

1644 13 20845

www.botaniskhagesvenner.no

Facebook: Botanisk hages Venner

FORENINGENS STYRE 2025

Charlie Haug
Styreleder

Trine Nervum
Nestleder, leder av
Plantegruppa

Anne-Brit Elvestad
Styremedlem,
kasserer

Bente Hanne Kibuuka
Styremedlem,
sekretær

Rose Eleni Pålerud
Styremedlem

Amund Fougner
Varamedlem

Anne Pharo
Varamedlem

Christiane Morrison
Varamedlem

▲ Plantegruppedlemmer på dugnad. Fra venstre: Bente Mikkelsen, Vibeke Engeseth, Anne-Brit Elvestad, Siggen Mortensen, Svanhild Gimse, Susan Wright, Anne Pharo, Trine Nervum og Ulla Saastad.

Plantemarkedet – et helårsprosjekt

Stemningen er upåklagelig når entusiastene i Plantegruppa møtes i veksthusene i Forsøksavdelingen fra slutten av januar og utover vinteren og våren. En ting har de felles: Å se at det vokser og gror gir dem energi og glede.

TEKST OG FOTO: DAG INGE DANIELSEN

MÅLET ER Å DYRKE FRAM noen tusen livskraftige, sunne planter for salg på Plantemarkedet i Botanisk hage søndag 25. mai. Plantene deles inn i tre grupper, stauder, sommerblomster, urter inkl. tomat. Inntektene vil komme Botanisk hage til gode på mange ulike måter.

Planleggingen av årets Plantemarked startet med en evaluering rett etter at 2024-markedet var avsluttet. Hadde vi mange nok planter, hvilke planter var ikke så etterspurt, hvilke trengs det mer av, hvordan kan køsystemet forbedres osv?

Spesielle planter

– Gruppelederne møtes noen ganger utover høsten for å bestemme hvilke slag vi skal satse på. Vi prøver alltid å finne nye, spesielle planter som vi tror det er interesse for, forteller leder

for Plantegruppa i Botanisk hages Venner, Trine Nervum.

– Vi lager så- og prikkeoversikter der det fremgår alt vi gjør for hver av plantene, slik at vi kan se utviklingen fra frø til prikling og potting – og hvor mange planter vi kan selge. Vi lager også en ukeseversikt som viser hvilke uker de mange planteslagene skal i jorda.

Men det er alltid et sjansespill å finne riktig tid for å så – for vi vet aldri om våren blir tidlig eller sen, varm eller kald, forteller Anne-Brit Elvestad som er en av lederne av sommerblomstene.

Fra slutten av januar møtes lederne i plantegruppene en dag i uka for å så og følge opp plantene. Alle plantetyperne blir sådd i mange omganger, fra tidlig vinter til slutten av april.

Det er også andre hensyn å ta. Fargekoding

▼ Slik så det ut i slutten av februar – i forgrunnen stauder, bakerst til venstre sommerblomster.

av såbrett med stauder, sommerblomster og urter gjør det lettere å holde oversikten gjennom sesongen.

Plantene blir flyttet flere ganger. Før spiring står plantebrettene i et såtelt, inne i veksthuset. Etter prikling og potting settes de ut i selve drivhuset. Når temperaturen tillater det, flyttes de ut i foreningens tunneldrivhus – og til slutt ut i det fri når det er varmt nok.

Øg plantene må selvsagt vannes regelmessig gjennom hele sesongen.

Lærer av hverandre

I siste halvdel av mars er tiden inne for å invitere alle i Plantegruppa. Alle som har meldt sin interesse får tilsendt e-post med datoer og klokkeslett. I fjor deltok 70 personer i Plantegruppas arbeid.

– Det er ingen forutsetning at man har kunnskap eller erfaring. Vi lærer av hverandre, eller vi spør gartnerne, som vi har et veldig godt samarbeid med, forteller Anne-Brit, og legger til:

– På selve Plantemarkedet 25. mai, og dagen før, er det mange oppgaver som må utføres. Derfor har vi et stort behov for folk som kan gjøre en innsats. Spør gjerne venner eller familie om de kan være med, de trenger ikke være medlem i foreningen.

▼ Størrelsen og fasongen på frøene varierer voldsomt. Stokkrose er blant de som har størst frø.

Gartnerne ønsker småfuglene velkommen

I januar og februar i år ble et av gartnerens arbeidsrom omgjort til fuglekasseverksted. 18 nye meisekasser ble snekret og satt opp i trærne i Botanisk hage – til glede for blant annet kjøttmeis og blåmeis. Til sammen er det nå nærmere 50 fuglekasser i hagen, med gammelt og nytt.

TEKST: DAG INGE DANIELSEN

– **DETTE ER GIVENDE ARBEID** for vi vil jo gjerne ha et rikt fugleliv i hagen, sier gartner Liv Aarvoll, som har hatt hovedansvar for kassene i Botanisk hage siden 1999.

De siste årene har hun hatt god hjelp av kollegene Anders Neergaard og Cecilie Midtøy, som er hjertens enig i at det er trivelig å jobbe med fuglekasser.

– Fuglene er viktige for biomangfoldet i hagen. De bidrar på mange måter, blant annet ved å spise skadeinsekter, sier Anders.

– Bare det å se fugler er godt for oss mennesker. Men fuglene har først og fremst en verdi i seg selv. Vi må ta vare på alt i naturen, uavhengig av hvilken betydning de har for oss mennesker, sier Cecilie.

Liv Aarvoll overtok hovedansvaret for fuglekassene i Botanisk hage på slutten av 1990-tallet. Da var det ca 35 kasser, og antallet har vært omtrent det samme fram til nå.

Hver vinter har hun sammen med kollegene brukt noen dager på å rense kassene og klargjøre dem. Vanligvis bruker de en stige og skraper kassene rene. Noen ganger tar de dem ned for grundigere rengjøring og reparasjoner.

Kjøttmeis, blåmeis og stær

De nye meisekassene har innflygingshull på 32 mm for kjøttmeis og 28 mm for blåmeis. For enklere rengjøring har de fått en front som kan vippes opp, mens de gamle har tak som kan tas av.

For seks år siden kom det spørsmål fra NHM-kolleger om det var mulig å sette opp kasser for stær i Botanisk hage. Da bygde gartnerne stær-kasser som ble montert i ni trær

spredt omkring i hagen. De ble tatt godt imot av målgruppen.

– Forekomsten av stær varierer mye. For to år siden var det veldig mye stær i hagen, i fjor nesten ingen, forteller Liv.

Også andre fugleslag får nå sine spesialkasser. Det dreier seg om linerle, rødstrupe, skogdue og kattugle.

For gartnerne er prosjektet en vedvarende læringsprosess.

– I fjor observerte vi et skogduepar som prøvde å bygge reir i en delvis hul trestamme, så nå lager vi et hus for skogdue, forteller Anders, som har observert at en del fugler bruker kassene til å sove i om vinteren.

– I årets modeller har vi innført en forbedring, sier han. – Vi har nemlig lært at kassene ikke må være for glatte på innsiden, for da klarer ikke ungene å komme seg opp til hullet. Så nå har vi laget riller, slik at fugleungene får en slags stige til å komme seg ut.

Vanligvis blir alle kassene tatt i bruk i hekketiden. Men ting kan skje. Av og til er det veps som bygger bol, og da rømmer fuglene.

Mye solsikkefrø

Gartnerne har tre matestasjoner som flittig blir fylt opp med solsikkefrø gjennom vinteren. Ellers forsyner fuglene seg gjennom sesongen av frøstander, bær og frukt – i tillegg til insekter.

▲ 18 nye meisekasser ble klargjort for 2025-sesongen i Botanisk hage. Trivelig arbeid, synes gartnerne Liv Aarvoll (t.v.), Cecilie Midtøy og Anders Neergaard. Foto: Dag Inge Danielsen

Blåmeis

Kjøttmeis

Stær

Alle bilder - Wikimedia Commons

Botanisk hage er populært blant fugleelskere til alle årstider. Mange besøkende kommer for å observere og fotografere både ved matestasjonene og ellers i hagen.

Også på universitetets parkområder på Blindern er det nå satt opp fuglekasser, og Liv hører om lignende tiltak flere andre steder der det settes opp nye fuglekasser i regi av statlige etater.

Mer kjernebiter, spettmeis og stillits

Det er særlig tre fugler som er blitt vanligere i hagen de siste årene; kjernebiter, spettmeis og stillits. Bestanden av grønnfink har lenge gått ned, men i år kan trenden se ut til å snu.

Kjernebiter

Spettmeis

Stillits

TEKST: DAG INGE DANIELSEN

BILDER: WIKIMEDIA COMMONS

– **RESULTATET AV** hagefugltellingen i slutten av januar viser en svak oppgang for grønnfinkens del. Så vi får håpe at bestanden tar seg opp, sier zoolog og fugleekspert Einar Strømnes, Naturhistorisk museum.

Grønnfinken på vei tilbake

Grønnfinken har de siste ti årene vært rammet av en encellet parasitt som gjør at de blir syke og dør. De mest motstandsdyktige eksemplarene overlever og fører genene videre, slik at bestanden sakte bygger seg opp igjen.

– Dette vil nok glede mange, for grønnfinken er en hjørnestein-art. Den er tilpasset åpen blandingsskog og miljøer der vi mennesker ferdes. Den står for mye av den trivelige fuglesangen vi hører om våren, og den lager masse ulike og varierte lyder, forteller Einar.

Einar understreker at det ikke gjennomføres systematiske tellinger av fugler i Botanisk hage. Når han uttaler seg om forekomstene, baserer han seg på egne, tilfeldige observasjoner. Men han ser at disse stort sett stemmer godt overens med de årlige fugletellingene, der folk i hele Norge rapporterer inn hva de ser på fuglebrettet og i hagen.

Kjernebiter høyt oppe

Kjernebiter er en art det er blitt mer av de siste årene, både i Botanisk hage og ellers.

– Kjernebiter har vært sjelden. Den var lenge mest knyttet til bøkeskogene i Vestfold. Så har den ekspandert de siste par tiårene, og de siste tellingene tyder på at den er i stadig fremmarsj. Nå finnes den over store deler av Sør-Norge. Trolig er klimaendringer den viktigste årsaken.

Kjernebiteren har et kraftig nebb som den bruker til å knuse kirsebærstein og andre steinfrukter. Einar har ofte sett den høyt oppe i trærne ved Gamlehagen og i eikealleen, der den går på eikenøttene.

Stillits og spettmeis

Den vakre stillitsen, en type fink, har også fått større utbredelse. Før 1950 var den sjelden, nå er den relativt vanlig rundt Oslofjorden. I likhet med kjernebiter er stillitsen varmekjær, og det er grunn til å tro at økningen har sammenheng med klimaendringene.

Videre er den akrobatiske spettmeisen blitt mer utbredt. Du ser den klatre oppover og nedover trestammene. Også her tror man at årsaken er mildere vintre, muligens kombinert med mye mat på foringsplassene.

Kjøttmeis og blåmeis

Kjøttmeis og blåmeis er fugler mange har et nært forhold til, spesielt om vinteren. I motsetning til en del andre meiser, hamstrer de ikke mat. Siden de også er mennesketolerante, finner du dem ofte i byen og på fuglebrettet.

– For kjøttmeis og blåmeis er det kjærkomment med fuglekasser, for de er såkalt hulerugere. Det betyr at de ruger i hule trær i naturen. Til sammen er det 25 arter som går i fuglekasser i Norge, men noen vil ha delvis åpne kasser – så variasjonen er stor, forteller Einar.

Støren tilbake

Når det ble satt opp en del fuglekasser for stør i Botanisk hage, er det fordi det er blitt mindre stør i naturen.

Støren er en av artene som er knyttet til kulturlandskapet vårt, og det er de artene som har gått mest tilbake de siste tiårene. Det er fordi våtmarker blir drenert og arealer blir bygget ned, slik at habitatene deres forsvinner. Særlig har dette gått ut over vipa, forteller zoolog og ornitolog Einar Strømnes.

En av hans oppgaver er å føre liste over alle fugler som er observert i eller over Botanisk hage. Den omfatter nå 99 ville arter. Du finner den på nettsidene www.nhm.uio.no ved å søke på «fugleliste».

TITAN-PRISEN 2024 TIL CHARLOTTE SLETTEN BJORÅ

Titan-prisen 2024 ble i desember tildelt botanikkprofessor Charlotte Sletten Bjorå ved Naturhistorisk museum. Bjorå får prisen for sin fremragende innsats for å bringe kunnskap om planter og botanikk nærmere allmennheten.

Titan.uio.no er Universitetet i Oslos nettsted for forskningsnyheter om naturfag og teknologi.

– Formidling av vitenskap er gøy, jeg unner alle å ta del i den gleden jeg finner i faget mitt, sier Charlotte. Hun har utmerket seg som en aktiv formidler i en årrekke, og Palmebladet har hatt flere intervjuer med henne.

VIKINGENES FUGLER ER PÅ Plass

I oktober 2024 fikk Vikinghagen et nytt tilskudd; skulpturer av ærfugl, geirfugl og vandrefalk. Skulpturene er en gave fra Sparebankstiftelsen DNB og er laget i bronse av kunstneren Maximo Alfonso Rojo. Skulpturene er kopier av fugler som Naturhistorisk museum har i samlingene.

Foto: NHM

PUBLIKUMSREKORD FOR NATURHISTORISK MUSEUM I 2024

Naturhistorisk museum hadde 221 556 besøkende i 2024. Det er en økning på 4 prosent fra året før. Dette markerer en fortsettelse på den positive trenden vi har sett de siste årene.

Tallet gjelder besøkende til de innendørs utstillingene, det vil si de zoologiske og geologiske utstillingene og Klimahuset. Også Botanisk hage har hatt publikumsrekord – med 880 000 besøkende i 2024. Tallet er basert på telleapparater ved portene.

– Dette er svært gledelige tall og viser at museet oppleves relevant og attraktivt for et stadig større publikum, sier museets direktør Brit Lisa Skjelkvåle.

Barnehageansatte lærer om barn og natur

Naturhistorisk museum har lansert et leket og inspirerende kurstilbud for barnehageansatte i Oslo.

TEKST OG FOTO: DAG INGE DANIELSEN

PÅ KURSET viser vi hvordan barnehagene kan jobbe med grunnkunnskaper om natur, vær, årstider og bærekraftig utvikling. Vi ønsker å inspirere de barnehageansatte til å ta i bruk Botanisk hage og andre uteområder på kreative måter hele året, forteller museumspedagog Benedikte Margit Løvli ved Klimahuset.

Hun har bakgrunn som barnehagelærer og utvikler pedagogiske opplegg om natur, vær og klima for barnegrupper i Klimahusets utearealer, og i resten av Botanisk hage.

Kurset byr på variert innhold med en blanding av lek, forelesning, refleksjonsoppgaver og workshop. På vårens kurs får deltakerne oppgaver som å finne vårtegn i Botanisk hage. For små barn er det å bli kjent med årstidene særlig viktig for å forstå klimaet i Norge.

– Vi tar utgangspunkt i tilbudene vi har her i Klimahagen og ellers i Botanisk hage. Samtidig håper vi å stimulere kursdeltakerne til å utforske naturen mer generelt. Vi vil jo at

▲ Vi bruker Botanisk hage til å lære barna om årstidene, forteller Benedikte Margit Løvli, her med kursdeltakere fra Oslos barnehager.

ungene skal få lyst til å være ute og bli nysgjerrig på naturen som omgir oss. Forskning viser at om man har kunnskap om natur, vil man også ta mer vare på den, sier Benedikte, som har opplevd stor interesse for kurset siden det ble

lansert høsten 2024.

Kurset holdes som halvdagsseminar to ganger om høsten og to ganger om våren. Det er gratis og åpent for ansatte i alle barnehager i Oslo.

Tor takker av etter 37 år i Botanisk hage

Gartner Tor Salve Mjaaland jobber nå sin siste vårsesong i Botanisk hage. I februar fylte han 67, og 1. juni 2025 går han av med pensjon.

TEKST: DAG INGE DANIELSEN

TOR BLE ANSATT i Botanisk hage i 1988. Gjennom alle de 37 årene har han hatt Fjellhagen som et av sine arbeidsområder. Siden 2011 har han vært ansvarlig gartner i Fjellhagen. I tillegg har han hatt ansvar for Slåttemarka, Oslogyggen og Skandinavisk rygg.

Tor er spesialist på oppformering og stell av fjellplanter, engplanter og truede plantearter. Han har ansvar for behandling av frø for Botanisk hage, blant annet med mottak, rensing, oppbevaring, spiretesting og frø-

utveksling med andre botaniske institusjoner over hele verden. Han har også jobbet mye på friland og i arboretet med trepleie.

Tor er født og oppvokst i Arendal. Han startet karrieren som gartnerlærling på Dømmesmoen gartnerskole i Grimstad og var ett år på et handelsgartneri i Bærum før han tok gartnerutdanning på Hjeltnes gartnerskole, Ulvik i Hardanger.

Tor Salve Mjaaland har også bak seg to år i Danmark, der han tok utdanning som gartner-tekniker. Og han hadde flere jobber, blant annet i Kristiansand, før han kom til Botanisk hage som 30-åring. Da var han den yngste av de fast ansatte gartnerne.

– Nå gleder jeg meg til å disponere min egen tid, sier Tor, som til sammen har jobbet som gartner i 49 år hvis man regner med læretiden og videreutdanningen.

– Når jeg nå ser tilbake, kan jeg si at det har vært et høydepunkt å være med på å anlegge

Skandinavisk rygg.

– Det beste med jobben og Fjellhagen er at det ikke er et statisk anlegg, og at jeg har fått muligheten til å videreutvikle og forandre Fjellhagen gjennom årene, etter hvert som jeg har lært mer.

Foto: Kristina Bjureke

80 år markeres: Aldri mer Hiroshima!

I august i år skal verden markere 80-årsminnet for atombombene over Hiroshima og Nagasaki. Botanisk hage blir da et sted for ettertanke og håp.

TEKST: DAG INGE DANIELSEN

– Vi jobber nå med å få finansiert en kunstinstallasjon som kan få oss til å løfte blikket, forteller hagesjef Anneleen Kool.

Tidsperiode, plassering og andre detaljer er ikke bestemt i det Palmebladet blir ferdigstilt. Håpet er å kunne engasjere kunstneren Helene Espedal-Selvåg til å lage store foto-lerreter som kan spennes opp mellom trærne. I juni 2024 hadde Stavanger botaniske hage en slik utstilling med fotografier av trær som overlevde bombingene av Hiroshima i 1945. Det ble en øyeåpner for mange; en påminnelse om krigens redsler.

Når Botanisk hage og Naturhistorisk museum på ny engasjerer seg i arbeidet for fred og mot atomvåpen, er bakgrunnen en serie begivenheter som har funnet sted siden desember 2017. Da ble Nobels fredspris tildelt ICAN, Den internasjonale kampanjen for å avskaffe atomvåpen, og de første Hiroshima-frøene ble sådd i Oslo.

Det siste begivenheten var at tolv *hibakusha*'er, atombombe-overlevende, deltok på arrangementet «Frø for fred» på Klimahuset 9. desember 2024. En av dem var Kunihiko Sakuma, som også deltok på frøseremonien i Botanisk hage 2017.

– Jeg har lenge gledet meg til å komme

tilbake til Oslo for å se hvordan trærne vi sådde, har klart seg, sa den 80 år gamle Sakuma.

Nye tempeltrær sådd

Han sto foran det syv år gamle tempeltreet da han sådde nye frø sammen med prorektor ved Universitetet i Oslo, Åse Gornitzka.

– Vær så snill å ta godt vare på disse viktige plantene, sa Sakuma. – Trærne som overlevde etter bombene i 1945, og som vi kaller *hibakujumoku*, er tause vitner om krigens ødeleggelser. Trærne kan ikke snakke, men jeg er sikker på at de har øyne. De kjenner de menneskelige lidelsene som forårsakes av krig, og som vi stadig ser rundt oss. Og de minner oss om at vi sammen må skape en fredfull verden uten atomvåpen!

Frivillige i Hiroshima

Det er organisasjonen Green Legacy Hiroshima som distribuerer frø av trær som overlevde atombombene. Hver høst stiller frivillige opp i Hiroshimas parker for å samle og rense frø som fordeles over hele verden.

Botanisk hage i Oslo har status som samarbeidspartner. Det betyr at gartnerne bidrar aktivt med å dyrke fram «fredstrær». Frø og planter skal deles med eksterne aktører, slik at trærnes tause budskap kan nå ut til mange. Men først må plantene vokse seg til, så de blir livskraftige og robuste for omplanting.

Stavanger botaniske hage plantet sommeren 2024 to eksemplarer av japansk kristtorn og to av kakiplomme, alle med opprinnelse av *hibakujumoku* trær i Hiroshima, og sådd og dyrket frem til små trær i Botanisk hage i Oslo.

Som den første skolen var Montessori-skolen Lyse sist vinter på besøk i Botanisk hage og fikk med seg noen frø av *Ginkgo biloba*.

– Det er ennå ikke bestemt hva som skjer videre med de små trærne som dyrkes fram i

▲ En kunstinstallasjon, med tema Hiroshima, utført av Helene Espedal-Selvåg, berørte mange mennesker i Stavanger botaniske hage i juni 2024. En lignende utstilling kommer i Botanisk hage i Oslo til sommeren, hvis finansieringen kommer på plass og alt går etter planen. Foto: Marcel Tagua, Stavanger kommune.

Botanisk hage, sier gartner Andreas Løvold som er hovedansvarlig for *hibakujumoku*-trærne. – Vi jobber nå med å finne en god plassering for *ginkgo*-treet som har vært med på to fredsprisseremonier.

Andreas er med i prosjektgruppen som planlegger utendørs utstilling sommeren 2025. På Nobels Fredssenter kan du fram til 31. oktober se den kritikerroste utstillingen «A Message to Humanity».

Ti arter som har kommet til Botanisk hage som frø fra Hiroshima 2017 - 2024:

Kakiplomme, *Diospyros kaki*
Japansk kristtorn, *Ilex rotunda*
Japansk kamelia, *Camellia japonica*
Japansk nesletré, *Celtis sinensis* var. *Japonica*
Tempeltre, *Ginkgo biloba*
Kamfertre, *Camphora officinarum*
Tre i sitruslekten, *Citrus x natsudaoidai*
Orientplatan, *Platanus orientalis*
Jujube, *Ziziphus jujube*
Mukutre, *Aphananthe aspera*

▼ Nobels fredspris til Nihon Hidankyo: «Frø for fred» arrangementet ved Naturhistorisk museum, som en del av Oslo Peace Days, fikk stor oppmerksomhet i japanske medier. Foto: Jarli og Jordan

Gammelt treverk i nytt design

TEKST: DAG INGE DANIELSEN

▲ Marianne Bain og Stian Korntved Ruud liker å eksperimentere med ulike treslag – her i sitt verksted med emner fra Botanisk hage. Foto: Dag Inge Danielsen.

I september 2024 møttes den nyutdannede møbelsnekkeren Marianne Bain og den etablerte kunsthåndverkeren Stian Korntved Ruud. Sammen har de nå skapt produkter basert på materialer fra trær i Botanisk hage.

NOEN AV NYSKAPNINGENE får du kjøpt i museumsbutikken i Botanisk hage. Andre kan du beundre hvis du besøker møbelmessen Salone del Mobile Milano i april.

Fra Venezia til Carl Berner

Samarbeidet har sitt utspring i at de to kunsthåndverkerne ble valgt ut til å delta i et internasjonalt utviklingsprogram; Homo Faber Fellowship 2024-25. Programmet går over syv måneder og startet med en måneds opphold i Venezia.

– Vi var 23 håndverkere fra hele verden som lærte om entreprenørskap, design og prosjektgjennomføring, forteller Marianne, som er utdannet fra Møbelsnekkerskolen i Mysen.

– Deretter gikk vi videre til et seks måneders opphold hos en læremester i hjemlandet, og jeg har vært så heldig å ha Stian som min mentor.

De to har jobbet sammen med å forme treproduktene i et verksted nær Carl Berners plass, ikke langt fra Botanisk hage. Stian var i et tidligere prosjekt i kontakt med arborist Andreas Løvold i hagen – og fikk den gang lov til å bruke avkappede grener fra hagen som råmateriale.

Siden både Stian og Marianne foretrekker å jobbe med naturens materialer, tok de kontakt med Botanisk hage sist høst – og fikk lov til å velge ut tre-emner blant grener som var blitt felt. Forutsetningen var at de skulle lage noe

▼ Kirsebær er et av treslagene som har vist seg mest anvendelig.

Foto: Marianne Bain

som kunne komme tilbake til Botanisk hage – i form av designprodukter i museumsbutikken. Marianne og Stian har testet flere ulike treslag, og fant at kirsebær var et av materialene som egnet seg godt. De har blant annet laget små treleker, ostehøvlere, korketrekere, dørhåndtak og hoppetau som nå er til salgs.

Utforsker treslag

– Det har vært en utfordring å jobbe med så små emner, men det er gøy å måtte tenke nytt, sier Marianne.

– Vi blir i stor grad styrt av hvilke emner som er tilgjengelig, og det er fint å utforske egenskapene og kvalitetene i de ulike treslagene, sier Stian, som gjerne tar imot forslag til andre produkter. Hvis du har spesielle ønsker, kan de kontakte museumsbutikken.

Begge er svært glade for å få tilgang til materialer fra Botanisk hage, og de skryter av det gode samarbeidet med tre-eksperten Andreas Løvold og hans dyktige kolleger på Naturhistorisk museum.

– Når vi beskærer trærne i Botanisk hage, går mesteparten til flis, forklarer Andreas.

– Større stammer lager vi benker av. Spesielle materialer og emner tar vi vare på. Vi er restriktive med bruken, men denne typen prosjekter som gir oss lokale håndverksprodukter, er noe vi setter pris på.

Homo Faber Fellowship er et samarbeid mellom Michelangelo Foundation og en rekke partnere og støttespillere over hele Europa. Norge deltar for første gang i år. Norges Husflidslag og Sparebankstiftelsen DNB er nasjonale partnere. På møbelmessen i Milano deltar Marianne og Stian med fuglekasser i art deco-stil, som der er årets tema.

Foto: Marianne Bain

Foto: Dag Inge Danielsen

Gartner Sara Ulriksson (til høyre) fra Göteborgs Botaniska Trädgård satte stor pris på å få opplæring hos botaniker Kristina Bjureke.

Til Oslo for å lære

Den nasjonale frøbanken som er bygd opp i Botanisk hage de siste tolv årene, er nå en inspirasjon for flere botaniske hager i Skandinavia. Sist vinter fikk botaniker Kristina Bjureke besøk fra kolleger i Göteborgs Botaniska Trädgård.

TEKST: DAG INGE DANIELSEN

SARA ULRIKSSON var noen dager i Oslo for å lære om det praktiske arbeidet med å bygge opp en velfungerende frøbank. Senere kom to av kollegene fra Göteborg; gartneren Anna Brandin og botanikeren Stina Weststrand, for mange kjent fra «Botaniska trädgårds-podden».

– Vi har lenge jobbet med frøanking, oppbevaring og spiretesting for vårt eget behov i den botaniske hagen. Vi har også hatt flere innsamlingsreiser til Usbekistan og andre fjerntliggende områder. Det nye nå er at vi planlegger en regional frøbank for ville planter i Vest-Sverige, forteller Sara, som er gartner i Botaniska på det fjerde året.

– Før i tiden tenkte man nesten motsatt, kommenterer Kristina. Da var de botaniske hagene opptatt av å skaffe eksotiske vekster fra fjerne steder. Nå ser man verdien av å bevare den lokale floraen.

Trapper opp i Göteborg

– Vi bygger nå opp infrastruktur med det vi trenger av utstyr. Samtidig innhenter vi kunnskap om hvordan arbeidet best kan organiseres og gjennomføres. Det er derfor vi

kommer til Oslo, og det har vært veldig nyttig og interessant å jobbe sammen med Kristina og kollegene disse dagene, sier Sara.

Senere var Sara på kurs hos Millennium Seed Bank i England. Håpet er å komme i gang med å samle frø fra svensk natur i løpet av året. Oppdragsgiver er Västra Götalandsregionen, som eier den botaniske hagen.

Den nye, svenske frøbanken har som formål å:

- dele frø med andre botaniske hager i Sverige.
- skaffe frø til forskningsprosjekter.
- lagre back-up med tanke på klimaendringer, naturkatastrofer og andre alvorlige hendelser.

– Den store fordelene med en frøbank er at vi kan ha et bredt spekter av genetisk materiale. Man samler jo ikke frø fra ett individ, men fra mange ulike planter. På et lite areal kan vi derfor romme stor genetisk variasjon, sier Sara Ulriksson.

Hun er begeistret for at den pedagogiske tanken er så gjennomgående i Botanisk hage i Oslo: – Det er fint å se hvordan geologiske temaer og lokale planter kommer fram i utstillingene. Jeg finner mye inspirasjon her!

Frøbank siden 2012

I Oslo går frøbankprosjektet ca. 15 år tilbake. Frøbanken ble offisielt åpnet i 2012, mens frøinnsamlingen startet i 2010. Kristina Bjureke har bygd opp frøbanken med god hjelp av gartnerne Liv Aarvoll og Tor S. Mjaaland – og botanikere og gartnere i de andre norske botaniske hagene.

Det er en møysommelig prosess å samle, rense, telle og tørke frøene. Når de plasseres i fryseboks, er det essensielt at de har det både kaldt og tørt. Spiretesting er en viktig del av virksomheten. Etter ti år blir frøene hentet

fram fra fryseren for å testes i frølaboratoriet.

– I år er tredje året at vi tar fram gamle frø og sjekker om de spirer. Og det fungerer bra, flere arter har hundre prosent spiring, forteller Kristina som hvert år har søkt midler fra Miljødirektoratet for å videreføre arbeidet.

Svalbard og England

Det globale frøhvelvet på Svalbard rommer backup-frø av kulturvekster fra hele verden – til forskjell fra de nasjonale frøbankene som er viet viltvoksende planter. I tråd med internasjonale målsettinger har norske botanikere lagt ned stor innsats i å samle frø av arter som er sårbare eller truet i naturen. Nå har de frø av 75 prosent av rødlistede arter.

Frø av 50 – 100 arter blir hvert år sendt til Millennium Seed Bank, Wakehurst i England, slik at det finnes en back-up.

Finland var først ute i Norden med å starte en nasjonal frøbank for ville vekster, deretter fulgte Norge. Sverige er nå i oppstartsfasen, mens Danmark og Island er i planfasen.

▼ Frø av bulmeurt fotografert gjennom mikroskop. Bulmeurt er en av artene som oppbevares i den nasjonale frøbanken i Botanisk hage. Foto: Karsten Sund, NHM

▼ Ved spiretesting plasseres frøene i petriskåler med vekstmediet agar. Foto: Kristina Bjureke, NHM

Mamma Mia, hvilket Korsmo-eventyr!

▲ Hanne Lene Skjeklesæther har vært ansvarlig for butikkdriften på Naturhistorisk museum siden 2012. Hun stortrives med å ta imot de besøkende. Foto: Dag Inge Danielsen

For 20 år siden sto Hanne Lene Skjeklesæther foran et veivalg. Etter mange år i reiselivet med hektisk jobbing og eget firma ønsket hun en forandring. Men hvilken utdanning skulle hun satse på; bibliotekar eller gartner?

TEKST: DAG INGE DANIELSEN

I DAG ER DET MANGE som er glad for at det ble gartner, ikke minst hun selv.

– Den gang hadde vi små barn, og det spilte en avgjørende rolle at jeg kunne ta gartnerutdanninga på kveldstid på Natur videregående skole, forteller Hanne Lene, som siden 2012 har vært ansvarlig for butikkdriften ved Naturhistorisk museum (NHM).

Røtter i Halden

Hun vokste opp i Halden med foreldre som var ivrige hagedyrkere. Det meste av sommerferiene ble tilbragt på bondegård, for hun hadde onkler og tanter i landbruket på begge sider av byen.

– Jeg trengte å bli voksen før jeg innså at planter og dyrking var noe jeg kunne tenke meg å jobbe med. Da jeg var ung, var jeg fast bestemt på reiselivsnæringen, sier Hanne Lene. Med utdanning innen reiseliv og markedsføring gikk veien til det britiske turistkontoret i Oslo. Der jobbet hun i fem gode år – med mye reising og spennende oppdrag. Deretter startet

hun firmaet Ticketservice sammen med en venninne i 1990.

– Vi solgte billetter til kulturbegivenheter over hele verden, men aller mest i London. Dette var på den tiden da «alle» skulle til London for å se Abba-musikalen Mamma Mia. Det ble en stor greie for oss, virkelig et eventyr. Vi hadde ti spennende og morsomme år med kulturopplevelser på mange av Europas og New Yorks scener. Så kom internett for fullt og vi solgte firmaet, men ble med i fem år til.

Ny karriere som gartner

Det er en tid for alt. Etter hektiske år kjente Hanne Lene på behovet for å roe ned. Og med utvidet fedrekvote kunne ekteparet Skjeklesæther Bjerkestrand kombinere jobb, barneoppdragelse og gartnerutdanning.

På Natur videregående gikk Hanne Lene i klasse med Tommy Tønsberg, som i dag driver firmaet Garden Living. Den gang var han aktiv i Botanisk hages Venner og spurte Hanne Lene om hun kunne tenke seg å gå inn i styret i foreningen.

– Det sa jeg ja til, for jeg tenkte det var en god idé å bli kjent med folk i Botanisk hage – med sikte på fremtidige jobbmuligheter. Under utdanningen ble hun sesongansatt og var i hagen fire lange somre på rad. Gartnerjobb om sommeren ble kombinert med vinterjobb i økonomiavdelingen på Fjordland AS.

Å luke i ei lærebok

Sommerjobben innebar mye luking.

– Jeg har nok luket meg gjennom «hele» Botanisk hage noen ganger, sier butikksjefen – og ler godt.

– Når du tar gartnerutdanning og får luke

mellem plantene i en botanisk hage, er det som å være i ei lærebok. Det er jo skilt på plantene.

– Jeg hadde kjempefine år i hagen. Jeg lærte masse av å jobbe sammen med Lasse Kjøgel, som var ansvarlig gartner i Fjellhagen, og med Tor Mjaaland, som overtok og la om anlegget. Det var en stor glede å jobbe med Liv Aarvoll i urtehagen og med Nils Skinnarland i veksthusene. Sånn kunne jeg fortsette.

Hanne Lene har spesielt gode minner fra å være med i arbeidet med å planlegge og bygge opp pilehagen for barn, som ble anlagt med støtte fra Botanisk hages Venner i 2014. Og det var morsomt og givende å samarbeide med den engelske pilekunstneren Tom Hare. Han ble engasjert til å lage flere pileskulpturer i Botanisk hage til 200-årsjubileet i 2014. Løkkuplene i pilehagen var hans verk. Og han var instruktør på kurs i pilefletting som Hanne Lene arrangerte, hvor flere medlemmer av venneforeningen deltok.

– Det var en fin tid og veldig morsomme prosjekter. Det er gøy å ha vært med på dette, for jeg synes pileskulpturene er en berikelse for hagen. Nå håper jeg bare at vi snart får tilbake lønnfrukt-skulpturene som trenger reparasjon.

Drømmejobben

Som nyutdannet hadde Hanne Lene innsett at det var urealistisk å få fast gartnerjobb i Botanisk hage. Hun var derimot heldig og fikk et halvt års vikariat i økonomiavdelingen.

– Mens jeg jobbet der, ble det utlyst en stilling som butikkleider på museet. Jeg tenkte det var en god mulighet til å kombinere gartnerkunnskaper med erfaringer og kompetanse fra tiden jeg drev egen virksomhet.

Tidligere var det bare en liten kiosk i hver av museumsbygningene; geologisk og zoologisk. Nå var det ønske om å bygge opp en større butikk. Hanne Lene fikk oppdraget – og har ikke sett seg tilbake siden.

Hun hadde lyst til å lage en butikk med mer fokus på Botanisk hage og fikk lov å åpne sommerbutikk i østfløyen på Tøyen hovedgård. Det var et populært tilbud i 2013 og 2014.

Samtidig hadde museet behov for et enda mer profesjonelt konsept, med egen bygning lengst nord i hagen. Hanne Lene var med i arbeidsgruppa som planla nybygget. Da det åpnet våren 2014, fikk NHM et nytt ansikt, med ny inngang og ikke minst et mye større vareutvalg.

I dag kan vi slå fast at butikken har vært en ubetinget suksess. Både omsetningstall og tilbakemeldinger bekrefter det. Daglig får de ansatte hyggelige kommentarer om vareutvalget og kvaliteten.

– Det har rett og slett vært kjempegøy! Jeg liker at det skjer noe hele tiden. Vi får massevis av henvendelser og spørsmål. Dessuten får jeg jobbe med tall, noe jeg alltid har likt, og jeg kan velge å satse på kvalitetsvarer som jeg selv har tro på. Så ja – jeg må si jeg har drømmejobben!

Korsmo-eventyret

Når vi spør Hanne Lene hva hun er mest fornøyd med, kommer svaret kontant:

– Korsmoutstillingen og -plansjene – det har vært et eventyr uten like. Og det hele startet med en tilfældighet!

I 2014 fikk museet låne en plakattstilling fra NIBIO om Emil Korsmo og hans ugressplansjer. Korsmo var statens ugresskonsulent tidlig på 1900-tallet. Han drev forsøksdyrking i Botanisk hage og fikk tegnet 90 vakre plansjer som skulle hjelpe agronomer og bønder å bli kvitt ugress – ut fra mottoet «kjenn din fiende».

Senere var Hanne Lene på et kurs på et hotell på Gardermoen. Der kom hun tilfeldigvis i prat med en dame som fortalte at hun kjente en bonde som hadde originalplansjene på låven. Det er litografiske trykk som ble produsert i Dresden på 1930-tallet, betalt av Norsk Hydro, der mannen hadde jobbet. «Jeg

▲ Hanne Lene deltok med liv og lyst i arbeidsgruppa for pilehagen i 2014. Her sammen med Charlotte Sletten Bjørå (i midten), Anneleen Kool og Andreas Løvold. Foto: privat.

skal be han om å kontakte deg.» sa damen.

– Det skjedde. Kollega Anne Finnanger og jeg satte i gang med å organisere det hele. En arbeidsgruppe med gartnere og botanikere i samarbeid med utstillingsdesigner Ingunn Cecilie Jensen jobbet fram utstillingen «Ugress – venn eller fiende» på Tøyen hovedgård i 2017. Samtidig kunne vi starte salget av Korsmos ugressplansjer.

Hanne Lene og kollegene ble møtt med enorm respons og massiv oppmerksomhet.

– Det har vært en utrolig salgssuksess for oss. I dag kan du se Korsmoplansjer på veggene i interiørblader og filmer. Liv Borgens bok «Ugress», som kom ut i 2020, inneholder alle plansjene og beskriver alle plantene. Den er trykket i fire opplag og er tidenes salgssuksess for utgiveren Nasjonalbiblioteket. Den er et smykke av en bok!

–Jeg har opplevd to kjempesuksesser som har betydd mye for meg i livet. Den første var Mamma Mia og Abba som ga Ticketservice en boost. Den andre var Korsmoplansjene, som ga museumsbutikken et kjempeløft.

En forlenget arm

Hanne Lenes gartnerkunnskaper og dialog med gartnerne i hagen ligger til grunn for mye av vareutvalget i museumsbutikken. Hageredskap,

▲ Hanne Lene på jobb i Fjellhagen som sesongansatt gartner i 2007. Foto: privat.

terrakottapotter, frø, blomsterløk og stauder – i sesong – er bare noe av det du finner.

Alt fra leker til gaveartikler, plakater og bøker er nøye valgt ut fordi det er knyttet til naturen eller har en relevans til fagområdene og utstillingene på NHM. Butikken fungerer som en forlenget arm av museumsdriften.

– Hele tiden ryddes det rundt omkring på NHM. Det gjør at vi kan selge gamle laboratorieglass, herbariebelegg og mye annet som ikke har vitenskapelig verdi lenger, men som er like anvendelige. Glasskolber er populære som blomstervaser. Vi får inn hyller og skap som vi kan bruke som interiør i butikken. Og vi er jo begeistret for gjenbruk!

Det er altså ingen tvil, den gartnerutdannede butikklederen stortrives med utfordringene som butikkleder.

Men savner hun gartneryrket?

– Vi dyrker jo mye forskjellig i kolonihagen på Etterstad. Der skal vi tilbringe vår sommer nr. 30 i år. Og der er det hele tida noe som skal i jorda, noe som skal lukes, stelles eller følges opp. Ikke minst har vi masse spiselige planter. Å være så heldig å få drive museumsbutikk innenfor gjerdet av en botanisk hage, med de beste kollegene, og få grave i jorda i egen kolonihage – det kan ikke bli bedre!

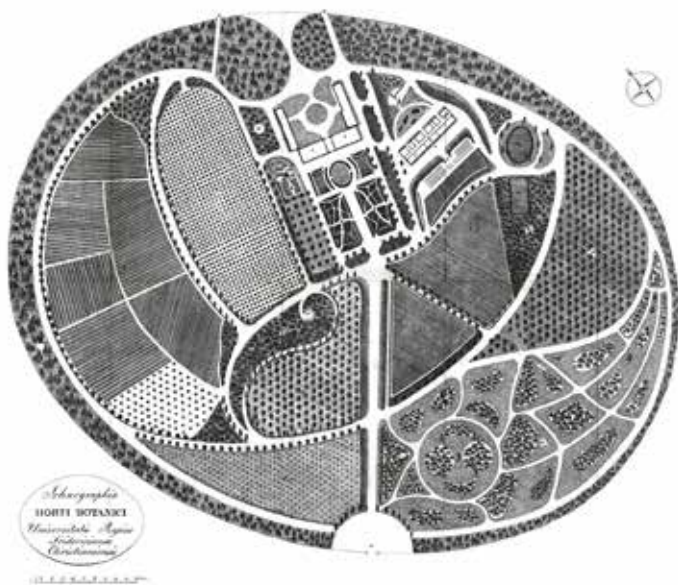

Hungersnød, selvberging og nasjonsbygging

I dag omtaler vi Botanisk hage som et levende museum, men det har vært klare planer for at institusjonen også skulle arbeide for næringsutvikling. La oss dvele litt ved årene da Norge først fikk sitt eget universitet og deretter sin egen grunnlov.

TEKST: ANNE VAALUND

Museum for Universitets- og vitenskapshistorie, en avdeling ved Kulturhistorisk museum, UiO

▲ Den opprinnelige planen for Botanisk hage ble tegnet av overgartneren ved Botanisk hage i København. Her ser vi Jens Rathkes kobberstikk av hagen fra 1825. FLERE ARTIKLER om botanikkhistorie fra UiO finner du på www.muv.uio.no

I 1807 BLE DANMARK-NORGE dratt inn i Napoleonskrigene. Norsk næringsliv hadde tjent gode penger under krigskonjunkturen, siden norsk trelasttransport hadde Storbritannia som sitt viktigste marked. Det var viktig for den britiske flåten å hindre at Napoleon fikk disponere den dansk-norske flåten. Britene ranet den norske flåten, Danmark-Norge havnet på Napoleons side og det ble iverksatt en engelsk handelsblokade. Dermed var eksportnasjonen Norge isolert, og det ble raskt merkbart hvor avhengig man var av kornimport.

Selskapet for Norges Vel

Norge hadde ingen egne forvaltningsorganer, og det ble opprettet en regjeringskommisjon som skulle styre landet på vegne av kongen så lenge blokaden varte. I dette klimaet ble Selskapet for Norges Vel dannet. Dette var et landsdekkende patriotisk selskap som skulle fremme kulturell og økonomisk vekst. Ikke minst ved å fungere som talerør for Norge etter at regjeringskommisjonen ble avviklet. Selskapet var

organisert som en slags stat i staten: Det var sju praktisk-økonomiske og vitenskapelige klasser, og klassenes ledere utgjorde en direksjon.

Med praktiske, konkrete virkemidler skulle jordbruk, industri og håndverk fremmes. Folkeopplysningstanken sto sterkt, sammen med tanken om nasjonal selvforsyning. Her ble naturhistorikerne viktige: Med deres vitenskapelige kunnskaper om naturressursene kunne det iverksettes hensiktsmessige tiltak for statsøkonomiens vekst.

Surrogatfelttog mot hungersnød

Nordmenn følte den engelske handelsblokaden på kroppen, bokstavelig talt. Ikke fikk vi importert korn og heller ikke medisiner. Det tok ikke lang tid før hungersnød truet landet. Det kom klart fram at vi var avhengige av Danmark. Norges Vel la planer for norsk næringsutvikling og samtidig for et norsk universitet. Og i bunn og grunn ble det jobbet for norsk selvstendighet.

En av regjeringskommisjonens oppgaver var å hindre hungersnød i landet. Overlæreren

i naturhistorie ved Christiania katedralskole, Martin Rickard Flor (1772-1820), fikk i oppdrag å gjøre vitenskapelige forsøk på erstatningsråstoffene for å vurdere hvilke som var best egnet til å erstatte kornet. Sammen med to farmasøyter utførte han forsøk med malte dyreknokler, tørrfisk og kvekergress. Men seirende etter alle forsøkene sto islands-laven.

Mens det foregikk krigshandlinger langs svenskegrensen, rustet Flor seg til et innenriks surrogatfelttog. På oppdrag for regjeringskommisjonen reiste han rundt på Østlandet for å spre kunnskap om matsurrogater. Han organiserte innsamling av laven og underviste i hvordan den best skulle behandles. Samtidig advarte han mot «den høist skadelige Slendrian, at spise Bark». Flor ville ha slutt på bruk av bark som kornsurogat. Farmasøytiske undersøkelser hadde bevisst at laven var langt mer næringsrik.

«Surrogatfelttoget» er et tidlig eksempel på en vilje til mer vitenskapelig basert landbruk, men det er lite som tyder på at felttoget var en suksess. Befolkningen fortsatte å spise sitt barkebrød, og økenavnet «mosepresten» ble hengende ved Flor.

Paléhagen til Christiania katedralskole

Flor var det mest aktive medlemmet i den naturvitenskapelige klassen i Norges Vel. Klassen skulle finne ukjente naturressurser som kunne ha økonomisk verdi. Dette var et viktig grunnlag for å gjøre Norge selvforsynt. Naturen måtte kartlegges og det måtte undervises i naturhistoriske emner. Satsningsområder var rydding av nytt jordbruksland, kartlegging av forplanter og innsanking av medisinalplanter til apotekene.

Flor lanserte tidlig ideen om en botanisk hage knyttet til katedralskolen. Det var opparbeidet et hageanlegg i tilknytning til Paleet, og Bernt Ankers testamenterte denne Paléhagen til Christiania katedralskole. Det var lite driftsmidler, men Flor klarte å etablere det vi kan regne som Norges første offentlige botaniske hage, Norges første skolehage og senere ble Paléhagen også Norges første offentlige park. Han dyrket en rekke arter der i perioden 1810 til 1813, men solforhold og manglende driftsmidler gjorde at Flor ikke fikk gjennomført ambisjonene sine. Hagen ble avviklet da universitetets botaniske hage ble satt i drift. Historiker Ernst Bjerke har skrevet godt og inngående om både Norges Vel og Flors virksomhet.

Medisinplanter i den norske fjellheimen

Christen Smith (1785-1816) var lege i tillegg til botaniker, og i 1810 skulle han ut på en vitenskapelig reise i norske fjelltrakter. Han ba

den naturvitenskapelige klassen ved Norges Vel om å få med seg en liste over planter han kunne være på utkikk etter. Sammen med listen fulgte en oppfordring om å undersøke muligheten for å dyrke fjellplanter. Smith kom tilbake fra reisen med en ide om å tilrettelegge så «hyrder og sæterpiger» kunne samle inn visse fjellplanter (søterot og kvann) for norsk farmasinæring. Medisinalvaredepotet sendte ut en oppfordring til bøndene med priser og veiledning for hvordan plantene skulle håndteres, og innsamlingen ble fulgt opp i flere av distriktsavdelingene. I 1812 foretok han en ny fjellreise, denne gang i regi av Norges Vel. Han skulle se etter nye nytteplanter, og vurdere plantenes potensial som økonomiske nyttevekster.

Et norsk universitet og grandiose planer for Tøyen

Året før hadde Kong Frederik bestemt seg for å møte den voksende norske misnøyen ved å støtte opprettelsen av et norsk universitet. Universitetets botaniske hage ble tiltenkt en viktig rolle i oppbyggingen av et mer selvstendig Norge. I 1812 ble det bestemt at universitetet skulle legges i hovedstaden, og kongen og hans rådgivere landet på Tøyen. Dette var en storgård som strakte seg helt fra Grønland til der Carl Berners plass er i dag, fra Sofienberg til Ola Narr.

Det skulle bygges et topp moderne universitet i opplysningstidens ånd, der økonomi, teknologi og naturvitenskap skulle få sentral plass i egne fakulteter. Det skulle være en mellomting mellom et tradisjonelt universitet og en teknisk fagskole. Norge trengte fagfolk for å bygge opp alle næringsveiene i landet.

På Tøyen var det plass til å tenke stort. Universitetet skulle være i mange bygninger i en stor åpen park, tilknyttet en botanisk hage. En paradegate skulle anlegges fra Vaterland og opp til hovedbygningen, og professorboliger skulle legges langs veien. Også studentene skulle bo tett på universitetsområdet. Dette skulle ikke bare bli en ny bydel. Det skulle være starten på å omforme Kristiania til en moderne storby. Dette kunne ha blitt verdens første campus-universitetet om planen hadde lyktes.

Prosjektet ville nok uansett vært vanskelig å gjennomføre, men med alle hendelsene i 1814 ble ikke ting som planlagt. Økonomiske nedgangstider kom i kjølvannet av krigen, og universitetet måtte starte opp i leide lokaler i kvadraturen.

Botanisk hage mellom forsøksdyrking, handelsgartneri og plantesystematikk

Det eneste som ble anlagt på Tøyen var Botanisk hage. Om universitetsvirkeligheten ble fjern fra planene, så kan den tidlige etableringen av hagen ses som et tegn på at universitetet fortsatt var tenkt å være en pådriver i norsk næringsutvikling. Når den norske floraen skulle kartlegges skulle man være ekstra oppmerksom på nyttevekster. Vitenskapelig forsøksdyrking av nyttevekster var viktig for å gjøre landbruket mer effektivt og med større mulighet for å dyrke for salg. En norsk farmasinæring måtte forsynes med legeplanter. Det var en ny tro på at Norge var et land med nok egne naturres-

surser og med mulighet for å utvikle vår egen ekspertise.

De første årene til Botanisk hage var litt kjelkete. Christen Smith ble utnevnt til professor i botanikk og statsøkonomiske vitenskaper. Den første store arbeidsoppgaven han ble pålagt var å etablere Botanisk hage, men han sikret seg et utlandsopphold først, og kom aldri hjem for å ta fatt på professorgjerningen sin. Han døde ved Kongofloden i 1816.

Zoologi-professoren Jens Rathke (1769-1855) måtte ta jobben som hagebestyrer, og overgartner Johan Siebke (1781-1857) fikk hovedansvaret for etableringen av hagen. Overgartneren bodde i Tøyen hovedgård, som alle overgartnere fram til 1980. Det tok noen år før de første drivhusene var på plass, og over alt i stuene i hovedgården sto det spirende planter.

Deler av overgartnerens inntekt skulle sikres ved at han drev handelsgartneri i deler av hagen. Etter hvert ble det stadig mindre vitenskap og stadig mer gartnerens eget handelsgartneri i Botanisk hage. Forsøksdyrking for norsk næringsutvikling var det heller ikke stort av. Midt oppi det hele hadde vi Flor som fikk stilling som lektor ved botanisk hage etter Smiths død, men uten eksaminasjonsrett. Flor flyttet inn på Tøyen hovedgård i 1817. Han ble stadig mer plaget med depresjoner, og druknet seg i en råk i Kristianiafjorden i 1820.

Et oppgjør med vanstyret

I 1843 kom professorkollegene Heiberg og Boeck med ramsalt kritikk av hagedriften og de bruker mye plass på behandlingen av Flor i Botanisk hages første år. De beretter om hvordan Flors initiativ til å starte en planteskole aldri ble videreformidlet. Og om hvordan alt lå til rette for en moderne drift i 1818, da de fikk tre gartnerdrenger og dermed arbeidskraft både til å dyrke fram sjeldne planter og til å drive forsøksdyrking. «Men hovedsagen blev bestandig dyrkningen af Korn og Poteter, samt af saadanne hagevæxter, der vare salgbare».

Botanikeren Mathias Numsen Blytt (1789-1862) ble ansatt som dosent i botanikk i 1828, men han ble ikke sluppet til i driften av Botanisk hage. Heiberg og Boeck siterer et brev fra Blytt til kollegiet i 1836 der Blytt skriver at:

det vilde være uretfærdigt, at tilregne Siebke som Tilsidesættelse af pligtmæssig Ombue for Haven, at denne i enhver Retning ei er skreden fremad til ønskelig Fuldkommenhed, da Haven i en lang Række af Aar har været uden Connectioner; Bogsamlingen og Herbariet – de væsentligste Midler til Overholdelsen af den strenge videnskabelige Orden, – have været aldeles ufuldstændige, og ingen Videnskabsmand har udelukkende i samme lange Tid kunnet varetage Havens videnskabelige Tarv.

De harme professorene og Blytt var enige i at skylden lå hos Rathke. I tillegg fikk tidligere universitetsledelse kritikk for å ikke ha gjort tiltak når det var åpenbart at hageinstitusjonen ikke oppfylte formålet. Rapporten førte til at Blytt fikk det vitenskapelige ansvaret for hagens drift. Overgartner Siebke fikk beholde stillingen, men med en ny instruks og langt mindre

▼ De første veksthusene i Botanisk hage var ferdige i 1819 og 1825. Denne tidlige avbildningen er fra rammen rundt P.F. Wegmanns panorama over Christiania fra 1835. Oslo Museum.

▼ Maleriet av Martin Richard Flor er fra rundt 1800, av en ukjent kunstner. Det hang opprinnelig hos John Collett på Ullevål gård. Kunstsamlingen ved Universitetet i Oslo.

▼ Christen Smith, Botanisk hages første bestyrer, døde på en forskningsreise i Kongo i 1816. Han regnes som et stort talent innen den botaniske vitenskapen. Litografi etter kobberstikk av H. Grosch fra 1819. Universitetshistorisk fotobase.

jord til egen disposisjon.

Med Blytt ble hagen gjenkjennelig som en vitenskapelig institusjon. De opprinnelige planene om forsøksdyrking for hagebruksnæringen i Norge, derimot, måtte vente noen år til. I 1852 fikk Frederik Schübeler (1815-1892) i oppgave å lede den økonomiske forsøksdyrkingen i hagen. Omsider skulle planene fra Norges Vel realiseres. Men det er en annen historie.

Et vennlig dytt: forskningsprosjekt i Botanisk hage

Denne våren møtes du av en ny type kommunikasjon rundt omkring i Botanisk hage. Store, gule skilt som du kan se gjennom. Du kan oppleve at treet snakker til deg. Eller få spørsmål om du er på utkikk etter en ny type. De 13 «geriljaskiltene» er utplassert som ledd i et forskningsprosjekt.

TEKST: DAG INGE DANIELSEN

FOTO: CAMILLA SPONNICH

– **MÅLET ER AT** de besøkende skal forstå at Botanisk hage er en utendørs museumssamling. At utstillingen består av levende planter og trær. Og at det ikke er en park.

Det forteller høyskolelektor Lene Utigard i forskningsgruppen Talk Nature på Høyskolen Kristiania. Sammen med kollegene Margaret Rynning og Annette Briest Kriszat tester hun ut hvordan det er mulig å snakke til publikum på måter som gjør at budskapet blir oppfattet.

– Du møtes av mye informasjon når du kommer til Botanisk hage, i tillegg til alt av blomster og busker, planter og trær.

Utfordringen for Botanisk hage er at folk ikke får med seg informasjonen som formidles, sier Margaret Rynning.

Et eksempel kan være budskapet om at hunder må føres i kort bånd og ikke får tisse på plantene. Andre kan være at det er forbudt å sykle, klatre i trærne eller slå seg ned på plenene utenom piknikplen. Fellesnevneren er reduksjon av slitasjen.

Stoppeffekt

I samarbeid med Naturhistorisk museum tester derfor forskerne ulike teknikker innen design og kommunikasjon.

Hva har stoppeffekt, hvordan kan man nå folk? Gule flater, snakkebobler og overraskende

språkbruk er noen av virkemidlene som testes.

– Skiltene opplyser om helt forskjellige ting. Det de har felles, er at de formidler et vennlig «dytt». Du skal føle at du er velkommen, men samtidig at det er et sted med regler som du må følge, sier Lene Utigard i den tverrfaglige forskergruppen Talk Nature. Gruppen har som formål å utforske påvirkningskommunikasjon i det offentlige rom.

Alle skiltene har en QR-kode som åpner opp for mer informasjon. På den måten kan museet følge med på hvilke skilt som blir mest lest. Etter hvert skal det også gjennomføres spørreundersøkelser både på nett og ved fysiske møter med publikum i hagen.

Basert på tilbakemeldingene, vil forskningsgruppen vurdere behovet for endringer i budskap eller metode.

Velkommen, men...

– Vi ønsker at hagen skal være mest mulig åpen for publikum. Samtidig er det viktig at de besøkende respekterer at dette faktisk er en levende museumssamling som inneholder sårbare planter med vitenskapelig verdi, sier botaniker Anneleen Kool, sjef for Botanisk hage. – Vi vil jo også at vårt publikum kan få oppleve helt spesielle planter i botanisk hage, og det får vi kun til om alle er forsiktige med dem.

Bakgrunnen for årets utprøving av «geriljaskilt» er et studentprosjekt som Talk Nature gjennomførte i Botanisk hage i 2024. Studenter på Westerdals institutt for kreativitet, fortelling og design lagde da en kampanje om planteblindhet, et tema som handler om at folk legger merke til mennesker og dyr, men ikke plantene. De utgjør bare en grønn kulisser.

Nå bygger Talk Nature-gruppen videre på erfaringene fra prosjektet om planteblindhet. Talk Nature tilhører Westerdals institutt for kreativitet, fortelling og design, som er en del av Høyskolen Kristiania.

▲ Mai Linn Østlie har erfaring med at barna fascineres av å lære hvordan maten vokser opp av jorda. Hun håper å kunne ta imot nærmere 40 skoleklasser på ettersommeren.

Hvor kommer **maten** fra?

I august - september inviteres skoleklasser til Botanisk hage for å lære om hvordan vi dyrker maten vår. Kjøkkenhagen, som er den nederste delen av Urtehagen, skal fylles opp med erter, løk, kål og gulrøtter – og veldig mye mer.

TEKST OG FOTO: DAG INGE DANIELSEN

– **JEG VIL SKAPE EN FIN** læringsstund på et hyggelig sted der skoleelevene kan få komme tett på matplanter i jorda, forteller Mai Linn Østlie, formidler av naturfag på Naturhistorisk museum (NHM).

Det nye tilbudet blir tilrettelagt for småtrinnet, altså 1. – 4. klasse.

Næringsrike matplanter

Kjøkkenhagen i Botanisk hage ble fra begynnelsen planlagt som et anlegg der besøkende i alle aldre kan lære om grønnsaker, korn og matplanter. Gjennom årene har den hatt ulike utstillinger, men alltid med fokus på nyttevekster. I 2024 var det fiberplanter der.

Anlegget har syv benker, det vil si store, opphøyde plantekasser. I fem av disse skal gartnerne i år dyrke:

- Erter, bønner, linser

- Ulike typer kål
- Løkvekster
- Gulrot, persille og lignende
- Mais og poteter

– Alle disse er planter som inneholder mye vitaminer og mineraler, og de vokser godt i vårt klima, forteller Mai Linn om bakgrunnen for plantevalget i de fem kassene.

Hva er blomster, hva er blader?

Det nye tilbudet har som hovedmål at elevene skal:

- Bli kjent med vanlige norske matplanter
- Forstå hvilke grønnsaker som kan dyrkes i vårt klima
- Lære om hvorfor planten ser ut som den gjør, med de ulike plantedelens navn, funksjon og oppbygning

Elevene skal ikke bare observere, men også delta aktivt i arbeidet, smake på plantedelene og kjenne jord rundt fingrene. Til slutt blir det rom for refleksjon rundt temaer som jordsmonn, matsikkerhet og bærekraft.

– Kanskje kommer vi også til å studere småkryp som lever i komposten, sier Mai Linn, som har lang erfaring med å utarbeide undervisningsopplegg for småtrinnet, både på NHM og Geitmyra matkultursenter for barn.

Nå krysser hun fingrene for at plantene får stå i fred og vokse seg store og sterke til de viktige elevmøtene. Hvis alt går bra, vil tilbudet trolig gjentas neste år.

VÅRENS OG SOMMERENS OMVISNINGER

Årets første publikumsomvisning i serien Naturen våkner starter onsdag 26. mars kl. 17. Videre blir det kveldsomvisning med samme tema annenhver onsdag til og med 4. juni. Fra og med 9. april starter omvisningen kl. 18. Kveldsomvisningene arrangeres av Naturhistorisk museum og ledes av museets botanikere.

Søndag 4. mai kl. 13 starter omvisningene i regi av guidekorpsset i Botanisk hages Venner. Også disse er gratis. Det blir omvisning hver søndag i mai, juni, juli, august og september. I juli, august og september tilbys også omvisning på engelsk – til samme tidspunkt.

Ønsker du å bestille en privat omvisning, gå til nettsidene nhm.uio.no under Omvisninger og arrangementer. Der trykker du «Send forespørsel om omvisning».

VI TRENGER DIN EPOST-ADRESSE

Send melding om din epost-adresse til **medlem@botaniskhagesvenner.no** For å unngå at e-poster fra oss blir stoppet eller havner i spamfilter, bør du bruke en privat epost-adresse, ikke en jobbadresse.

TAKK TIL INGUNN ORMSTAD

Ingunn Ormstad ble takket for sin innsats i styret, da venneforeningen hadde årsmøte i februar. Ingunn begynte i Plantegruppa i 2017 og ble med i styret året etter.

– På vegne av foreningen vil jeg rette en stor takk til Ingunn for den formidable jobben du har gjort i styret som sekretær gjennom syv år. Og vi er glad for at du fortsetter i Plantegruppa, sa styreleder Charlie Haug. – Du har vært en sterk ressursperson i styret, alltid med godt humør og aldri redd for å ta i et tak!

NHM NOMINERT TIL EUROPEISK PRIS

Naturhistorisk museum er nylig blitt nominert til den prestisjefulle prisen European Museum of the Year Award (EMYA) 2025. Prisen har som formål å gi oppmerksomhet til europeiske museer som utmerker seg innen ulike områder som deltakelse, bærekraft og inkludering. Vinnerne av prisen blir kunngjort under den årlige EMYA-konferansen 24. mai.

VÅR I PALMEHUSET

I middelhavsklimarommet i Palmehuset kan du kjenne på vårstemning midt på vinteren. Her *Strelitzia*, også kjent som paradisfuglblomst, i slutten av februar.

Mer samarbeid i Norden

De nordiske landene har gått sammen om å opprette et tettere samarbeid mellom de botaniske hagene. Nettverket ble startet i 2023 og hadde sitt andre møte høsten 2024. Det foregikk i Botanisk hage på Tøyen med representanter fra 14 deltakende hager i Norge, Danmark, Sverige, Finland og Island. I 2025 skal de møtes i Reykjavik.

TEKST: DAG INGE DANIELSEN

– **VI HAR STORT UTBYTTE** av å samarbeide om felles utfordringer, forteller hagesjef Anneleen Kool.

– Det dreier seg for eksempel om *ex situ* bevaring av truede arter gjennom innsamling av frø i naturen. Plantenes utbredelse går oftest på tvers av landegrensene. Et felles system der vi kan oppbevare sikkerhetskopier hos hverandre, vil derfor kunne sikre genetisk mangfold, sier Anneleen.

De 20 byene med botaniske hager som inngår i det nordiske samarbeidet er Aarhus, København, Reykjavik, Akureyri, Helsingfors, Oulo, Turku, Jyväskylä, Rauma, Mustila, Göteborg, Lund, Uppsala, Stockholm, Oslo, Kristiansand, Stavanger, Bergen, Trondheim og Tromsø.

Botanisk hage i Oslo er en del av Naturhistorisk museum ved Universitetet i Oslo. Også på dette nivået er det nylig opprettet et nordisk nettverk. Direktørene for de fem nasjonale naturhistoriske museene møttes for første gang i Stockholm.

– De naturhistoriske museene er mer enn bare utstillinger – de er samfunnets levende arkiver for biologisk mangfold. I en tid preget av klima- og naturkrise spiller naturhistoriske museer en avgjørende rolle som troverdige

kunnskapskilder, sier Brit Lisa Skjelkvåle, direktør ved Naturhistorisk museum i Oslo.

Gjennom over 400 år har naturhistoriske museer i Norden samlet planter, dyr, mineraler

og fossiler. Disse samlingene er en uvurderlig kilde til innsikt i naturens endringer gjennom tidene og gir grunnlag for å forstå fremtidens miljøutfordringer.

▲ Representanter for de nordiske botaniske hagene samlet på Tøyen i oktober 2024.

Nyskapende botanisk kunst

Ingunn Cecilie Jensen har lang fartstid som kunstfotograf og illustratør, i tillegg til at hun er grafisk designer. På midten av 00-tallet var hun styreleder i Botanisk hages Venner, og hun har designet flere utstillinger for Naturhistorisk museum.

I november 2024 hadde hun sin andre separatutstilling «Botaniske minner» i Galleri Albin Art på Briskeby i Oslo. Der viste hun verker med utgangspunkt i plantedeler og botaniske former. Cyanotopier (blåfoto), fremkalles i sollys, mens monotypiene blir trykket for hånd og nennsomt bygd opp av flere lag til frodige collager.

www.ingunnjensen.no
Insta: ingunnceciliejensen

Foto: Ingunn Cecilie Jensen

Hjertetre – en sjarmør fra Japan

Hjertetre, *Cercidiphyllum japonicum*, vokser vilt i Øst-Asia, særlig Japan og øst i Kina. I Japan kalles det katsura, som også har blitt et populært navn andre steder i verden – og i Norge brukes som synonym.

TEKST: ANDREAS LØVOLD
OG KRISTINA BJUREKE

NAVNET HJERTETRE kommer av bladene som er hjerteformet.

Det vitenskapelige navnet *Cercidiphyllum* peker på at bladene ligner noe på bladene til judastre. *Cercis* er slektsnavnet til judastre, mens *phyllum* betyr blad.

*Cercidiphyllum*slekten består av to arter som danner egen familie Cercidiphyllaceae, eller hjertetrefamilien. Den andre arten er storblad-hjertetre, *Cercidiphyllum magnificum*, som har større og grovere blader. Begge artene er, eller var, representert i Botanisk hage på Tøyen.

Siden 1927 i Botanisk hage

Øst i fjellhagen vokser to hjertetrær, eller katsuratrær om du vil. De ble plantet i 1927 og er nå over 12 meter høye.

Nord for porten i Sars gate vokste det tidligere tre storblad-hjertetrær. De var rundt 5 meter høye da de døde under tørkesommeren 2018. En av stubbene har nå en liten gren som fortsatt lever. Det vokser også et hjertetre lengst nord i hagen, i E-plantefeltet mellom komposten og karplanteplassen i Forsøksavdelingen.

Røde hjertes om høsten

Hjertetrær er særbu. Hvert tre har altså enten hunnblomster eller hannblomster. I Oslo-

Foto: Dag Inge Danielsen

området blomstrer hjertetreet tidlig om våren, ofte i månedsskiftet april/mai, på bar kvist omtrent ei uke før bladene folder seg ut. Blomstene er små, røde og litt uanselige, og de mangler kronblader. Frøene utvikles i slanke belgkapsler som sprekker opp når de modnes. Høstfargene er flotte i rødt og oransje til gult. Rundt tid for bladfall har de en søtlig duft som kan minne om karamell, noen kaller det kakeduft.

Der hjertetrær vokser naturlig kan de bli 40 meter høye. Hos oss blir de største 10 – 15 meter, og de kan bli hundre år gamle.

I en artikkel i fagbladet Park & Anlegg skriver Ole Billing Hansen at hjertetre er et ettertraktet treslag til møbelproduksjon i Japan, dette på grunn av sitt lette trevirke.

A.L.

Populært prydtre

Hjertetrær har blitt plantet i parker og hager i Japan og Kina i hundrevis av år, men kom til Europa først i 1881.

Hjertetre er vurdert å ha "lav risiko" i Fremmedartslista til Artsdatabanken (2023). Det har blitt et mer populært prydtre, og frøplanter er observert i naturen.

Arten trenger kryssbefrukting etter som hann- og hunnblomstene sitter på ulike individer. Flere steder er begge kjønn plantet, og botanikkprofessor Reidar Elven fra Botanisk museum observerte mengder av frøplanter ved det gamle Munchmuseet på Tøyen i 2016. Den reproducerer seg altså i Norge, men det er litt uklart hvordan småplantene klarer seg i naturen.

Når vi har kveldsomvisninger i april, sjekker jeg alltid hvordan det er med blomstringen på hjertetreet. Flere ganger har de flotte rosa pollenbærerne vært godt synlige, og da samler jeg gruppen under treet og leser et dikt. K.B.

▼ Nærbilde av en tidlig hannblomst. Foto: Heidi Solstad / Artsdatabanken

Protokoll fra årsmøte i Botanisk hages Venner (BhV) 18. februar 2025

Årsmøtet ble holdt i Klimahuset i Botanisk hage 18. februar 2025. Møtet ble annonsert i Palmebladet nr. 2 2024, på BhVs hjemmeside, på BhVs Facebookside og medlemmene har fått innkalling på e-post. Årsberetning og revidert regnskap ble delt ut i møtet. Det var 39 fram-møtte medlemmer og hagesjef Anneleen Kool.

A Konstituering

Innkalling og sakliste ble godkjent.

Ordstyrer: Charlie Haug ble foreslått og valgt. Referent: Bente Hanne Kibuuka ble foreslått og valgt.

Protokollvitner: Anne-Lise Stubberud og Kirsten Nieuwejaar ble foreslått og valgt.

B Årsberetning

Charlie Haug gjennomgikk årsberetningen og understreket hovedpunktene.

Årsberetningen ble tatt til etterretning.

C Revidert regnskap

Kasserer Anne-Brit Elvestad presenterte en oversiktlig, kort oppsummering av regnskapet.

Plantemarkedet, Julemarkedet og medlemskontingent utgjør den største inntektskilden.

Palmebladet ligger digitalt på hjemmesiden, styret ble bedt om å se på muligheten for at medlemmer som ikke ønsker papirversjonen kan registreres for dette, for å få ned utgifter til porto.

Revidert regnskap ble godkjent.

D Forslag til vedtektsendringer

Forslag til vedtektsendring - begrunnelse:

Når årsmøtet holdes i siste halvdel av februar, kan innkallingen sendes ut i februar. Fristen for innsending av saker til årsmøtet/forslag til vedtektsendringer kan derfor være i februar og ikke innen utgangen av januar.

Styret foreslår følgende endring i § 3

Årsmøtet: Årsmøtet skal avholdes innen utgangen av februar. Styret fremlegger årsberetning og revidert regnskap som følger kalenderåret på årsmøtet. Det innkalles med minst 14 dagers varsel. Saker til årsmøtet/forslag til vedtektsendringer må sendes styret minst syv dager før årsmøtet avholdes.

Endring av vedtekt ble godkjent.

E Valg

Valgkomiteen har hatt følgende medlemmer: Anne-Brit Elvestad, Torbjørg Breivik og Randi Vennes.

Valgkomiteens innstilling til styre i Botanisk hages Venner for 2025:

Styreleder Charlie Haug, gjenvalg, 1 år, 2025-2026

Styremedlem Trine Nervum, gjenvalg, 2 år, 2025-2027

Styremedlem Anne-Brit Elvestad, gjenvalg, 2 år, 2025-2027

Styremedlem Bente Hanne Kibuuka, ikke på valg, ett år igjen, 2024-2026

Styremedlem Rose Eleni Pålerud, ikke på valg, ett år igjen, 2024-2026

Varamedlem Amund Fougner, gjenvalg, 1 år, 2025-2026

Varamedlem Anne Pharo, gjenvalg, 1 år, 2025-2026

Varamedlem Christiane Morrison, ny, 1 år, 2025-2026

Valgkomiteens innstilling ble godkjent.

Valgkomiteens innstilling til ny valgkomitee Anne-Brit Elvestad (fra styret), gjenvalg, Torbjørg Breivik, gjenvalg og Randi Vennes, gjenvalg.

Valgkomiteens innstilling ble godkjent.

Valgkomiteens innstilling til revisor: Ragnhild Ouren, gjenvalg.

Valgkomiteens innstilling ble godkjent.

F Kontingentendringer

Det er ikke fremmet forslag om kontingentendring.

G Innkomne forslag

Styret fremmet følgende forslag:

Godtgjørelse for styreverv

Vedtektenes paragraf 4, fjerde avsnitt, sier:

«Styret skal godtgjøres. Honoraret fastsettes på årsmøtet og får virkning for avsluttet årsmøteperiode.»

Styret ber årsmøtet behandle saken om nye satser for godtgjørelse til styret. Godtgjørelsen ble endret av årsmøtet i 2024. Nestleder, som også har vært plantegruppeleder, og kasserer har hatt en større arbeidsmengde enn de andre i styret. Disse to har hatt ansvaret for henvendelser fra medlemmene, hatt ansvaret for fakturering av bestilte omvisninger og i tillegg hatt hovedansvaret for julemarkedet. Styret foreslår at satsene for 2024 blir endret til:

Forslag til vedtak:

Styrets nestleder og kasserer får en godtgjørelse på 10.000 kroner/år.

Styrets leder og sekretær får en godtgjørelse på 7.000 kroner/år.

Styremedlem og varamedlemmer får hver en godtgjørelse på 4.500 kroner/år. Beløpet gjelder årsmøteperioden februar 2024 til januar 2025.

Forslaget ble godkjent.

Oslo, 18. februar 2025

Anne-Lise Stubberud, Kirsten Nieuwejaar,
Bente Hanne Kibuuka

Julemarked med rekordomsetning

TEKST: TRINE NERVUM
OG CHARLIE HAUG

Botanisk hages Venners tradisjonsrike julemarked ble holdt 23. november 2024 i kaldt, fint vær. Det var kø rundt bodene fra start til slutt, og det var over 6 000 besøkende i Botanisk hage den dagen. Det ble hele 84 000 kroner i bruttoinntekt til venneforeningen. Flere av selgerne var utsolgt mot slutten. Og viktigst av alt: Folk koste seg.

Det var 37 boder og mange på venteliste. Det var salg av diverse strikkevarer, smykker, keramikk, puter, filleryer, fjøler, stearinlys, dyrkesett av sopp, sjokolader, steiner, gårdsvarer, kranser, kort, silkeskerf m.m.

Botanisk hages Venners lille kafé var også flittig besøkt. Der var det hjemmelagde vaffer og varmt drikke å få, og gløgg var superpopulært.

Mye arbeid ligger bak et vellykket arrangement. De som driver kafeen må kjøpe inn melk, smør og mel til vaffelrøren – totalt 100 liter – og her lages alt fra bunnen. Et helt team lager kaffe og gløgg, steker vaffer og står for salget. Så har vi en stor og entusiastisk gjeng som setter opp bord og telt til bodene – og rydder alt ned igjen etter julemarkedet. Det er en flott gjeng med masse godt humør. Takk til dere alle! Årets julemarked blir 22. november 2025. Vi tar imot søknader på info@botaniskhagesvenner.no i perioden 1. til 31. august.

Dypdykk i bregnenes verden

Botaniker og kurator Øystein Lofthus i Botanisk hage har bregner, sneller og kråkefotplanter som en av sine interesser. Sommeren 2024 hadde han gleden av å delta på et kurs i dette temaet, med støtte fra Botanisk hages Venner. Kurset ble holdt på en forskningsstasjon i delstaten Maine i USA.

TEKST: DAG INGE DANIELSEN

Karsporeplanter er fellesbetegnelsen for karsplanter som ikke danner blomster eller frø, og som formerer seg med sporer.

På høstmøtet til Botanisk hages Venner i oktober 2024 viste Øystein bilder og fortalte fra kursoppholdet.

– Maine ligger på østkysten, i Ny England,

og har omtrent samme klima som vi er vant til på Østlandet. De fleste bregneslektene i Norge finner vi også der borte. Det er bare tre slekter i Maine som vi ikke har hos oss, forteller Øystein.

– En av dem er *Onoclea sensibilis*, som vi fant en del av da vi var ute i felt. Den er i samme familie som vår strutseving.

Myrkråkefot, elvesnelle og ormetelg er

eksempler på arter som vokser både i Sør-Norge og i Nord-Amerika.

– Ellers var det artig å oppleve kanadagullris i sitt naturlige hjemmemiljø. Hos oss er den oppført på fremmedartslista med svært høy risiko. I motsatt ende har vi spisslønn som hører hjemme i norsk natur, men som i Nord-Amerika er en invaderende fremmedart under navnet Norway Maple.

▼ Karsporeplanteentusiaster på feltarbeid i Maine. Foto: Øystein Lofthus

▼ *Dendrolycopodium obtusum* er en trelignende vekst i kråkefotfamilien. Foto: Øystein Lofthus

Hunder ikke lenger velkommen

TEKST: DAG INGE DANIELSEN

I løpet av våren blir det innført forbud mot å ha med hund i Botanisk hage. Bare servicehunder blir tillatt.

– Det er med tungt hjerte vi gjør dette, for vi er også glad i hunder. Og vi ønsker ikke å skuffe hundeeierne som jevnlig bruker Botanisk hage, sier hagesjef Anneleen Kool.

– Samtidig er det et uomtvistelig faktum at hunder har forårsaket at verdifulle planter har dødd, at ansatte må jobbe i uhygieniske arbeidsforhold og at spesielt vårt yngste publikum kommer i kontakt med hundeurin og avføring ute.

Siden 2017 er det blitt innrapportert over 160 uheldige episoder som involverer hund. I 15 år har vi informert om at hunder må føres i kort bånd, og vi har prøvd på ulike måter å få eierne til å holde hundene unna bed og beplantninger – med skilt og informasjonskampanjer, ikke minst etter pandemien, da det

ble mange nye hunder i Oslo.

Botanisk hage og Naturhistorisk museum har likevel ikke sett noen bedring. Dessuten har det blitt mer urin (som jo ikke går å plukke opp) på grunn av økt antall hunder. I lang tid har ledelsen, verneombud og HMS-utvalget diskutert saken. Og nå har museet, etter dialog med universitetsledelsen og Oslo kommune, bestemt seg for å innføre et generelt hundeforbud.

Sammen med kolleger har Anneleen besøkt flere utenlandske botaniske hager, blant annet i København, der det er forbudt både med sykler og hunder.

Hun har diskutert saken med fagfolk, både i Norge, og utlandet, og hun har satt seg inn i hvordan forskjellige botaniske hager håndterer utfordringene med hunder som tisser og trækker på planter.

Noen steder er det hundeforbud bare om sommeren, men man opplever det ikke som ideelt å ha ulike regler gjennom året. Det vil

heller ikke løse problemet med for mye fosfor og nitrat fra urin. I Leicester i England er det en botanisk hage som lenge hadde forbud, men som åpnet for at hundeeiere kunne ta med sine firbente venner. Erfaringene var negative, hundeforbudet ble gjeninnført.

– Vi er fullt klar over at de fleste hundeeiere i Oslo tar ansvar og passer godt på hundene sine. Men problemet er nå blitt så stort at det ikke er forsvarlig å tillate hunder i det omfanget vi har sett de siste årene.

Foto: Camilla Spornich

Utstillingsglass får nytt liv som drivhus

Kanskje har du lagt merke til at det har kommet et nytt, elegant drivhus på utsiden av museumsinngangen nord i Botanisk hage.

Det lille huset er flere ting på én gang:

- Utstillingshus for hageredskap og andre hagerelaterte artikler som selges i museumsbutikken.
- Utvidet utstillingsvindu for planter til inspirasjon for alle med og uten grønne fingre.
- Gjenbruksprosjekt for glass, treverk, betongheller og andre materialer som tidligere har vært brukt andre steder.

▲ Utstillingsdesigner Morten Engebretsen bygger drivhus for museumsbutikken. Foto: Dag Inge Danielsen

– Nå gleder jeg meg til å gjøre det grønnere når våren kommer, sier butikksjef Hanne Lene Skjeklesæther, som i mange år har ønsket seg et slikt drivhus.

Huset er på 15 kvadratmeter. Gulvet består av gjenbrukte betongheller fra hagen og det er lagt av anleggsgartner Nils Petter Bergersen og lærling Vetle Enstad Digerud. Listverket er

gjenbrukte trematerialer, og glasset i veggene er spesialglass fra en tidligere utstilling i Colletts hus.

– Formen og størrelsen på glassrutene ble avgjørende for drivhusets utforming, forteller utstillingsdesigner Morten Engebretsen, som både har tegnet og deltatt i byggearbeidene sammen med kolleger på Naturhistorisk

museum. Selve reisverket er bygget av Haga & Berg Entreprenør as.

– Vi sparer penger på flere måter her. Vi bruker glass som det ellers ville ha kostet mye å destruere, vi slipper å kjøpe nytt, vi gjør mye av arbeidsinnsatsen selv – og vi har fått et tilskudd fra Grønt kontor på Universitetet i Oslo.

Husk gratis inngang på Naturhistorisk museum for alle medlemmer i Botanisk hages Venner!

Medlemmer får også 10 prosent rabatt i museumsbutikken.

N

Naturhistorisk
museum

➔ nhm.uio.no

Nominert til
årets museum i
Europa 2025

EMYA